

MM

XXII

1999

A

1999

F

Auf-

S S

28.

DISPUTATIO PHYSICA
DE
ANIMAE

QUAM

D. T. O. M. A.

SVB PRÆSIDIO

Clarissimi atq; Excellentissimi Viri,

DN. IOHANNIS HOMBORGII,

Opt. Art. & Phil. Magistri, Physicæ Pro-
fessoris Ordinarij,

Præceptoris ac Promotoris sui æter-
nùm observandi,

IN ILLVSTRI ACADEMIA IVLIA

Ad diem XI Kal. Aprilis

Publicè disputandam proponit

IOHANNES HERMANNI
Luneburgensis.

—o—o) (o—o—

HELMESTADI,

Ex officina HENNINGI MULLERI, Acad. typ.

CID IO C XLV.

Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, appearing as ghostly impressions of a printed title and author information.

DE ANIMA

THESIS I.

Alteram & præcipuam corporis viventis partem, nempe animam, generatim nunc consideraturi, initio probamus hujusmodi ens adeo nobile, quod voce hac animæ signatur, in rerum naturâ dari.

II. Certo enim certius est & evidens, animata seu viventia multas edere operationes, quarum nullam de mortua exercere possunt. Sed quum hujusmodi operationum causa corpus esse nequeat, necesse est aliam adhuc in corpore esse reliquam, quæ tales operationes edat. Præterea causam hanc oportet esse in corpore fixam & stabilem, quæ possit ejusmodi operationes continuare, ut quamdiu corpori præstò est, vita duret, & contrà statim atque ab eo discedit, esse desinat; atque sic corpus, hac causâ commorante, vivat, eâ verò discedente, intereat. Hanc igitur causam in rerum naturâ esse, ex ejus operationibus adeo conspicuis satis liquet, eamque Philosophis & cæteris Scriptoribus appellari Animam, communis consensus utrorumque attestatur.

III. Deinde animata suis operationibus distinguuntur ab inanimatis: eorum enim quædam nutriuntur, accrescunt, decrescuntue, generant sibi simile: quædam sensu tactûs pollent: quædam etiam locomoventur, cæterisque facultatibus sensitivis instructa sunt: quædam insuper facultatem intelligendi & adpetendi habent. Horum nihil inanimatis verè & propriè competit.

A 2

IV. De-

IV. Deniq; operationes hæ vitales tum plantarum tum animalium, præsertim hominis, adeo variæ atque præstantes sunt, ut suâ varietate & præstantiâ multum excedant operationes corporum inanimatorum. Etenim sive tantum elementa, sive corpora ex ijs mixta spectes, motum eorum, utpote à solâ naturâ profectum, simplicem esse agnosces. Ita terra naturaliter fertur deorsum; ignis fursum, & quæ ex elementis constant, motum naturalem sui prædominantis sequuntur. Quin horum operationes virtutem elementorum non excedunt, sed ab ijs maximam partem dependent. Quare illorum operationes adeo nobiles arguere principium nobile, quod formas itidem corporum inanimatorum longè superet, nemo addubitabit. Atque ita ex multitudine, diversitate & præstantiâ operationum manifestum fit, animam in rerum naturâ dari: nisi quis adeo sit væcors, ut horum omnium nihil vel in se deprehendere possit.

V. Quum verò non unius generis sit anima: alia enim est vegetativa, alia sensitiva, & alia rationalis. Priores duas considerationis physicæ esse extra controversiam est, quia utrique definitio naturæ competit. Quin si plantarum & animalium doctrina scientiæ naturalis propria est, utique eorumdem formas considerare scientiæ naturalis itidem proprium erit: cujus enim scientiæ est totum considerare, ejusdem quoque erit partes essentielles totius considerare.

VI. Tantum id hîc controvertitur, an animæ rationalis tractatio pertineat ad Physicam, quia ea est immateriata & separabilis à corpore. Verum quum ea sit substantia incompleta & actus corporis organici, & forma entis naturalis ut talis, nempe hominis, atq; insuper eidem animæ competat definitio naturæ, quoniam est principium

risus,

rīsūs, fletūs, admirationis, intellectiōnis, utpote motuum
& operationum naturalium; liquidò patet, animam
rationalem, quatenus est actus corporis physici, & opera-
tiones naturales exercet, ad Physicam pertinere.

VII. Neque ideo à tractatione hujus scientiæ exclu-
di potest vel debet, quia ex se & suâ naturâ ingenerabilis &
incorruptibilis est; alioqui cœlum & materia prima utpote
ingenerabilia & incorruptibilia ab hac scientiâ excluden-
da forent. Sed quæ animæ utpote substantiæ immateriatæ
quæ tali competunt, ea malo referre potius ad peculiarem
aliquam scientiam, alijs Quartam, alijs Pneumaticam ap-
pellatam, quàm ad Metaphysicam: nam præterquam quòd
entia immateriata quæ talia ab hac universalissimâ scientiâ
per modum considerandi excluduntur; non est cur hæc
scientia se demittat ad considerandam in particulari po-
tius hanc substantiam, nempe immateriatam, quàm illam,
nempe materiata, quum ejus subjectum ad utramque
substantiam indifferenter se habeat. Etenim materiata
entia sunt entia, ut immateriata, proinde non magis hæc
quàm illa sibi vendicabit. Vtraq; vero si in particulari &
quatenus talia sunt sibi consideranda sumat, modum
considerandi, qui quasi anima cujusque scientiæ est, tran-
siliet & violabit, & omnium theoreticarum scientiarum
discrimen tollet, atque quod voluit Picus Mirandulanus,
complexus omnium earundem evadet; quin accidet, ut
in hisce scientiis adeo confusis atq; permixtis non amplius
transitus de genere in genus committi queat. Quare uti
materiatae substantiæ sua peculiaris scientia constituta est,
ita quoq; immateriatae suam itidem peculiarem assignan-
dam esse putamus.

IIIX. Cæterum, ut in viam redeamus, etsi satis evi-
dens est dari animam, ejusque considerationem Physices

esse propriam; tamen quæ ejus sit natura & qualitas, non ita in proclivi est scire. Id quod nec Alexandrum Aphrod. fugit, quando librum suum 2 de anima his verbis orditur: *Quidnam anima sit, quæ vè ejus substantia, quæ itidem accidentia, haud facile cognitu nec promptu est: verùm abditissima est harum rerum contemplatio. Esse certè animam notissimum est, ac maximè perspicuum est. Sed pleræq; res sunt, quas quum existere apertissimum sit, earum tamen substantia occultissima est, cujusmodi sunt motus & locus & tempus multò magis. Vnumquodq; enim horum existere cognitum est: caterùm quæ sit eorum substantia, definire atq; explicare difficillimum est. In ejusmodi itaq; classem anima quoq; refertur. Ipsam enim animam aliquid esse tam notum est, quàm quod notissimum: quid verò ea sit, cognitu haud facile est.*

IX. Itaque anima quum sit ens; vel est substantia, vel accidens: quod non sit accidens sic firmiter colligitur, quia corpus animatum & inanimatum per animam differunt primò: ergo differunt vel accidentaliter, vel substantialiter. Non accidentaliter: nam illud accidens vel est commune, vel proprium. Non commune, quia tum posset inesse tam inanimato quàm animato corpori, & ita natura viventis, communis accidentis instar, utrique ex. gr. lapidi & plantæ simul inesse posset. Quod esse nequit. Nec etiam est proprium, quia per nullum accidens proprium aliqua differunt primò: omne enim proprium fluit ab essentiâ propriâ, quæ uti naturâ prior est, ita quoque prius per eam corpus animatum ab inanimato differre necesse est. Ergo differunt substantialiter & quidem per substantiam, quia corpori animato quatenus substantiæ nihil essentialiter competere potest, præter substantiam. Nec enim ullum accidens ut tale tamquam pars essentialis ad constituendam substantiam concurrere potest. Quod adeo

adeo certum est, ut quoque illi, qui quod uni est accidens, alteri substantiam esse posse contendunt, fateri necesse habeant.

X. Sed si est substantia, ut evicimus, & quidem naturalis; tum est vel materia, vel forma, vel compositum. Materia non est τὸδε τι h. e. non est aliquid determinatum ad certam speciem, sed est ex se & suam naturam potentia passiva, apta nata recipere quamcunque formam. Forma est, ex qua dicitur τὸδε τι, seu qua materia determinatur ad certam speciem. Compositum ex materia & forma constat. Iam anima nec est materia, alias esset subjectum & potentia passiva indifferenter se habens ad quamcunque formam recipiendam. Nec corpus, quia hoc non est in alio, de quo dicitur, anima vero est in alio, de quo dicitur; est enim in corpore tali, quod habet vitam potentiam: ergo anima non est corpus. Deinde qui animam corporis formam esse ajunt, & illam nihilominus corpus esse statuunt, eos corporis formam corpus esse affirmare oportet. Preterea aut corpus est forma animæ, aut anima est forma corporis. Iam corpus est subjectum, forma est in subjecto; corpus est quod determinatur ad certam speciem, forma est, qua determinatur ad certam speciem. Quare anima non est corpus, sed potius aliquid corporis nim. ἐντελέχεια & forma.

XI. Ἐντελέχεια verò denotat perfectionem, quam vocem ad verbum transtulit Hermolaus Barbarus *perfecti-
habiam*. Sic autem vocatur, quia hæc perfectio est talis, quæ rei τὸ ἐντελές h. e. perfectionem afferat. Nec eam cum Cicerone i Tuscul. quæst. interpretamur motionem continuatam & perennem: nam etsi motus est ἐντελέχεια, non tamen omnis ἐντελέχεια est motus. Deinde si ἐντελέχεια significat motionem, tum motio quoque, uti ἐντελέχεια, dividen-

dividenda esset in primam & secundam. Insuper hæc interpretatio adversatur Philosopho, neganti animam esse actum secundum: nam si anima non est actus secundus, quomodo poterit esse ἐντελέχεια, quæ Cicerone interpretate, est motio perennis & continuata, atque ideo actus secundus? Denique si omnis ἐντελέχεια est motio perennis, & nullus actus primus est motio perennis; ergo nullus actus primus est ἐντελέχεια.

XII. Hac autem voce, aliàs à multis exagitatâ, naturam animæ rectè exprimi vel hinc patet, quia eâ corporis animati quidditas & essentia atq; forma, quæ ejus est actus & perfectio, satis declaratur. Idem etiam innuit Alex. Aphrodis. 2 de animâ, c. 3: *Verùm Aristoteles formam solet perfectionem appellare & ἐντελέχειαν. Quare non ab re anima quoq; quum substantia secundum formam sit, ab ipso nuncupatur: nam quemadmodum entium quedam potentiâ, quedam entelechiâ esse dicuntur; quæ autem entelechiâ esse dicuntur, sunt forma. Forma, quam habere poterant, ubi figuram accepissent, meritò id, cujus presentia, quod potentiâ erat, in entelechiam transit, entelechia est. Verùm animal, quod potentiâ est, ceu semen, per entelechiam fit animal, simul ac anima adfuerit. Erit itaq; hac ratione demonstratû, animam esse formam & entelechiam.* Hinc quoque Cæsar Cremoninus de calido innato dict. 3 scribit: *si fuissent, versati in natura, hoc vidissent, quod vidit Aristoteles, & est à nobis predictum; & cognovissent, nihil esse, quod potuerit explicare essentiam animæ, quàm dicere, quod est actus corporis instrumentarij: Per hoc enim constituuntur animata in proprio gradu supra inanimata, & declaratur essentia illius actus, quo informantur.*

XIII. Actus verò duplex est, primus & secundus; primus est forma, quæ nec includit nec excludit operationem, seu quæ cum operatione & negatione ejusdem consistere

stere potest. Hic actus est vel substantialis, ut anima; vel
accidentalis, ut habitus. Secundus est ipsa operatio for-
mæ, ut nutritio, visio, intellectio. Anima verò non est a-
ctus secundus, quia etsi cessat ab operando, nihilominus
tamen ut forma manet in corpore, idque ad modum actus
recepti per semetipsam actuat, informat & perficit, nec
ideo confestim discedit, & animal mori necesse habet.
Vel anima est actus primus & habitui scientifico non absi-
milis, quia uti habitus scientiæ indifferenter se habet ad
contemplandum & non contemplandum, ita quoque ani-
ma ad operandum & non operandum: & uti habitus est
principium contemplationis, & à quo denominamur sci-
entes, ita anima est principium operationis, & à quo de-
nominamur viventes.

XIV. Verum enim vero ipse Philosophus 2. de a-
nima c. 1, cont. 11 videtur nobis adversari, quando scri-
bit: *animam non esse separabilem à corpore, seu partes quasdam eius,*
si suâ naturâ est partibilis, non est obscurum: quarumdam enim
actus est ipsarum partium. Verùm quasdam partes esse sepa-
rabiles, nihil prohibet; quia nullius corporis sunt actus. Vbi ex
sententiâ quorundam duo probare dicitur; primò aliquã
animam ejusque facultates non esse separabiles, quia sunt
actus quarumdam partium corporis, qualis est anima ve-
getativa & sensitiva cum suis facultatibus: secundò ali-
quas facultates esse separabiles, quia nullius partis corpo-
ris sunt actus, uti est intellectus animæ rationalis. Vero-
simile igitur fit eum asserere, non omnem animam esse
actum corporis; quum tamen definitio debeat compete-
re definito & quibuscunque sub eo contentis. Idem quo-
que sic videtur probari posse: omni actui ex intrinsecâ suâ
naturâ, sive sit primus, sive secundus, semper convenit a-
ctuare suum corpus, idque constituere in esse suo actuali.

B

At

At animæ rationali non semper convenit actuare suum corpus, idque constituere in esse suo actuali: nam quando separata est à corpore, non amplius illud actuat, etiamsi actuare possit: igitur anima rationalis non est actus.

XV. Sed antequam hæc solvantur, quædam hinc notanda sunt: primò id certum est, & jam probavimus, quòd omnis anima sit actus primus, & sic porro ostendi potest: nam animata distinguuntur specie ab inanimatis, ut equus à lapide, sed non per materiam vel corpus, quoniam in utroque sublunaria corpora tam animata quam inanimata conveniunt: ergo distinguuntur per animam; per eam enim sunt, quod sunt, uti per ejusdem carentiam seu negationem inanimata sunt, quod sunt. Præterea quo unum corpus primò differt ab altero, id non est materia, sed actus; actus enim est distinguere unum ab altero, materia potius dicit rationem convenientiæ quàm distinctionis. Ergo anima est actus primus.

XVI. Ipse quoque Aristot. 2 de anima c. 2, cont. 24, docet, animam esse principium, quo vivimus & sentimus & intelligimus primò. At quo vivimus, sentimus & intelligimus primò, id est actus primus. Igitur anima vegetans, sentiens & intelligens est actus primus. Et si anima rationalis non esset actus primus, tum Philosophi definitio non tam universalis esset, quæ omni animæ tribui posset, sibi que ipse parùm constaret, quando scribit c. 1, cont. 7: *quod si commune aliquid de animâ dicere oportet, erit utiq; actus primus corporis naturalis organici: & cont. 8: Universaliter dictum, quid sit anima.*

XVII. Ex quibus rectè perpensis manifestum fit, animam quoque intelligentem sub definitione istâ communi comprehendì, & esse actum primum, nec locum antè citatum nobis adversari posse, nisi prius ipsum Philosophum

phum sibi adversari velis. Eo verò in loco, qui nobis con-
trarius apparet, hæc est mens Philosophi, nim. aliqua ani-
ma & quædam ejus facultates non possunt separari à cor-
pore, quia sunt actus quarundam partium corporis; seu
quia nonnullæ facultates suis organis corporeis adeo affi-
xæ sunt, ut sine iis nullam operationem edere possint, pro-
inde earum organa obstant, quare separari non queant:
quædam verò facultates nulli organo corporeo alligatæ
sunt, proinde adminiculo organorum suas operationes
non exercent, nec ab iis, quominus separabiles sint à cor-
pore, prohibentur. Neque enim Philosophus simpliciter
adfirmat, eas partes seu facultates animæ, ideo quia sunt
nullius corporis organici actus, esse separabiles, quoniam
de veritate hujus propositionis poterat minimum dubita-
ri: forma enim elementi seu corporis similis non est a-
ctus corporis organici, nec ab ullo organo impeditur, quin
separari possit, neque tamen ideo est separabilis à suo cor-
pore. Potest alia esse ratio, quare hæc vel illa forma non
sit separabilis, & sufficit eam eductam esse ex potentiâ ma-
teriæ, & ideo in fieri, esse & operari dependere à materiâ,
nec ad momentum sine eâ naturaliter subsistere posse. I-
taque hoc tantum vult, quasdam facultates, quia in ope-
rando organis corporeis non sunt affixæ, non prohiberi ab
ullo organo, quin separari possint, atque sic Philosophus
ex eo, quòd intellectus non habeat organum, non necessa-
riò colligit eum esse separabilem, sed tantum negat intel-
lectum seu animam intelligentem esse actum organicum:
nam facilè fingi nequit, ait *1 de animâ c. 9, cont. 92*, quam
corporis partem intellectus occupet. Ex his quid ad lo-
cum citatum, seu argumentum ex eo allatum responderi
debeat, patet.

XIIX. Quod verò attinet alterum argumentum,

B 2

scien-

sciendum est actum primum & secundum dupliciter differre. Actus enim primus habet se ad modum formæ permanentis; quum det esse subjecto: actus verò secundus habet se ad modum transeuntis, quum sit operatio à primo promanans, deinde actus primus est res quædam, secundus est modus rei: hinc primus naturaliter & supernaturaliter potest separari à subjecto, & sine eo per se subsistere, & actu quoque separatur, uti de animâ rationali creditur, & firmiter demonstrari potest; secundus verò separari & per se subsistere non potest: modus enim entis sine eo, cuius est modus, esse nequit; quia de naturâ modi est, ut rei, quam afficit, actu sit unitus, sic sessio à sedente separari nequit.

XIX. Hinc jam liquet, quomodo forma nihilominus possit esse actus primus, etiam si actu non informet, modo ex se & suâ naturâ habeat intrinsecam & transcendentalem habitudinem ad informandum & actuandum suum subjectum. Et si forma dicitur forma, modo ad informandum subjectum naturaliter propendeat, utique actus dicitur actus, modo ad subjectum actuandum naturaliter propendeat. Verum actus secundus, quum sit quasi actualis dependentia alicujus effectûs ab agente, ejusque causatio & exercitium, non potest esse, nisi ab eo actu promanet. Quare ad majorem respondemus distinguendo, quòd quidem omni actui tam primo quàm secundo ex se & suâ naturâ conveniat actuatio, sed diversâ ratione: nam actui primo convenit tamquam formæ permanenti, quæ ideo subjectum suum vel actu informat, vel apta nata est informare: hujusmodi enim forma e. g. anima rationalis præter substantiam incompletam & entitatem partialem dicit formalem capacitatem & aptitudinem ad informandum. Sicut verò ea non per accidens ali-

quod

quod sibi superadditum corpus informat, sed per propriam entitatem; ita non est formaliter capax aut apta ad informandum per accidens aliquod sibi superadditum, sed per propriam entitatem. Aetui autem secundo ab intrinseco convenit ipsum exercitium aetuationis.

XX. At inquires verba definitionis tantum loqui de actu, non de aptitudine. Sed respondeo, verba definitionis non tantum actum sed etiam aptitudinem includere, quando vero importent solum actum, vel insuper aptitudinem, ex natura definiti judicandum est: nam is non modo Grammaticus est, qui quae sunt considerationis Grammaticae, contemplatur, sed qui horum etiam habet habitum, ut remotis omnibus impedimentis extrinsecis, quum voluerit, ea possit contemplari. At non ideo puer statim est dicendus Grammaticus, quod capax sit artis Grammaticae, & in potentia sed remotam ad discendam Grammaticam: nam huiusmodi puer, sine praevia alteratione sui intellectus non potest sibi ejus scientiam parare. Quomodo enim intellectus omnium rerum rudis potest reddi eruditus, sine magna & praevia sui alteratione? Sed videatur Aristoteles 2. de anima c. 5, cont. 55.

XXI. Verum quum anima sit actus primus, est aliquid corporis & quidem naturalis, vitam potentiam habentis. Huiusmodi vero corpus est organicum: si enim plantae, quae inter viventia infimi ordinis sunt, habent corpora organica, reliqua etiam viventia, plantis nobiliora, corpora organica habeant oportet. Diversitas quoque operationum satis arguit diversitatem organorum, quae ejusmodi operationibus exsequendis natura destinavit, & ideo congrua esse necesse est: anima igitur est forma corporis organici.

XXII. Ut autem eò rectius tota definitio & quidditas

B. 3;

ditas

ditas animæ intelligatur, quid per corpus hoc organicum intelligendum sit, inquirendum est: nam alii per corpus intelligunt materiam primam, non quidem nudam, sed suis debitis organis instructam, atque alteram partem compositi: alii ipsum corpus compositum, ex animâ & corpore constans, sicuti anima rationalis dicitur forma hominis, utpote totius compositi & animam & corpus includentis. Vtraque sententia etsi probabilis est, tamen posterior menti Aristotelis convenientior est, & nobis magis probatur: nam 2 de animâ c. 1, cont. 10. ait, non quod animam abiecit, sed quod habet, est id quod potestatem habet ad vivendum: semen autem & fructus potentiâ corpus tale: cont. quoque 8 anima non est quidditas & ratio corporis huiusmodi: sed corporis naturalis eiusmodi, quod in se habet principium motûs & statûs. At materia organizata animam actu non habet, sed eâ caret; corpus verò, quale hoc loco intelligit Philosophus, & quod potestatem habet ad vivendum, non est id, quod animam abiecit seu eâ caret, sed quod eam habet & non eâ caret. Præterea illud corpus intelligitur hîc, cuius anima est quidditas, & quod in se habet principium motûs & quietis; materiæ verò organizatæ quidditas non est anima, nec illa in se habet principium motûs & quietis: materia igitur organizata per corpus organicum hoc loco à Philosopho non intelligitur.

XXIII. Eam quoque mentem ejus esse statuit S. Thom. 1. p. q. 76. a. 4. ad 1: *Aristoteles non dicit animam esse actum corporis tantum, sed actum corporis physici organici vitam habentis, & quod talis potentia non abiecit animam. Vnde manifestum est, quod in eo, cuius anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi, quo calor est actus calidi, & lumen est actus lucidi, non quod seorsim sit lucidum sine luce, sed quia est lucidum per lucem. Et similiter dicitur quod anima est actus corporis*

poris &c. quia per animam & est corpus, & est organicum, & est
potentiâ vitam habens. Et idem jam pridē sensit Alexander
Aphrod. 2 de animâ c. 5: quoties autem dicimus animam esse cor-
poris naturalis potentiâ vitam habentis, non sic vocem hanc po-
tentia tunc de corpore prædicamus, ut solemus de iis loqui, quæ
nondum aliquid habent, apta cum sint ad recipiendum. Neq; e-
nim id corpus prius est sine animâ, postea ipsam accipit. Sed est
quod potentiâ vitam habet, hoc est, quod potest vivere, quod
organa obtinet ad vitæ munia obeunda. Idemq; est potentiâ vitam
habens quod organicum.

XXIV. Idem insuper probatur ratione; quia ani-
ma utpote forma naturalis clariùs & distinctiùs definitur
per finem proximum à natura præscriptum, quàm per
medium, cujus interventu finem illum proximum de-
mum consequitur. Finis verò proximus est constitutio
corporis animati potentiâ vitam habentis, seu vitales o-
perationes exercere apti nati. Informatio autem maté-
riæ organizatæ solùm est medium ad eundem finem obti-
nendum, & huc tendit, ut corpus animatum fiat & consti-
tuatur. Deinde essentialis ratio cujuslibet formæ sumitur
ab ejus effectu formali primario, quem tribuit subjecto,
prout ei unitur, nec hic effectus potest esse vel adprehen-
di sine entitate, à quâ producitur, neque talis entitas po-
test uniri subjecto, quin talem effectum largiatur, quia est
ipsa essentia quatenus unita; sic albedinis effectus forma-
lis primarius est reddere subjectum album; item animæ
effectus formalis primarius est reddere corpus animatum.
Quare anima potiùs per hunc effectum formalem prima-
rium, quem corpori animato tribuit, quàm per materiam
organizatam defini debuit.

XXV. Denique hæc verba, *potentiâ vitam habentis*,
itidem dupliciter accipiuntur, primò de potentiâ essen-
tiali,

tiali, quando corpus adhuc caret animâ ; secundò de potentiâ accidentali, quando corpus quidem animam habet, sed est nihilominus in potentiâ ad vitales operationes exercendas. Vter verò sensus probabilior sit, disquiritur. Qui in definitione animæ per corpus intelligunt materiam organizatam, ij hæc verba volunt intellecta de potentiâ essentiali; qui autem per corpus intelligunt totum compositum, ij hîc potentiam accidentalem denotari ajunt. Nos si consequenter loqui volumus, posteriorem sententiâ amplecti oportet: nam ut antè per corpus organicum totum compositum, quod includit animam, intelligendum esse probavimus, ita hæc verba de potentiâ accidentali nobis explicanda sunt: nam quomodo esse potest, ut corpus jam actu in se habens animam, adhuc sit in potentiâ ad eam recipiendam?

XXVI. Eadem quoque hæc verba, *potentiâ vitam habentis*, æquivalent hisce proximè præcedentibus in definitione, *corporis organici*. Ideo verò illa hisce subjunguntur, quia aliquanto clariora sunt, & prioribus facem allucent. Integra igitur definitio animæ est talis: Anima est actus primus corporis physici, organici, potentiâ vitam habentis. Atq; ita in genere nobis Philosophus animæ utpote formæ informantis naturam per respectum ad corpus, ad quod informandum intrinsecam & transcendentalem habitudinem dicit, definire voluit.

XXVII. Cæterùm præter hanc definitionem adhuc aliam, quæ priorem dilucidius explicet, & ejus causam quodammodo contineat, cum Philosopho indagare operæ pretium est. Supponimus verò initio animatum ab inanimato differre vitâ. Vivere autem multifariam dicitur, communiter & minùs propriè prædicatur de aquis, quæ scaturiunt & perennant; uti quoque de igne, qui præ

præ cæteris corporibus inanimatis maximam cum corporibus viventibus analogiam habere videtur. Altera & strictior magis que propria ejusdem vocis acceptio interdum tribuitur operationibus vitalibus, quæ unius generis non sunt, & tum vivere idem est atque operationes vitales exercere; id quod docet Arist. 2 de anima, c. 2, cont. 14: *Quum autem vivere multis modis dicatur; etiamsi unum quidpiam horum tantum insit, dicimus ipsum vivere, ut intellectus, sensus, motus & quies secundum locum; præterea motus secundum nutritionem & auctiorem & diminutionem.* Interdum competit ipsi actui primo & principio vitali; atque hoc modo vivere dicuntur, quotquot actiones vitales edere possunt, etsi semper non exsequantur. Hinc iste actus primus alijs dicitur vita essentialis & radicalis: est enim vita hoc modo accepta quasi radix operationum vitalium.

XXIIX. Anima verò seu vita vegetans omnibus viventibus corporibus tribuitur, quoniam habent in se principium intrinsecum, quo nutriuntur, accrescunt & decrescunt secundum omnem dimensionem. Atque hæc anima sine reliquis animabus esse potest, sed reliquæ absque hac esse non possunt: nam ea est quasi basis cæteris omnibus substrata. Hinc fit, ut hac intereunte, reliquæ discedere necesse habeant. Quare anima vegetans omnium communissima audit diffusa per omne genus animatorum: hæc enim vitam dat plantis, quæ nec altioris ordinis animam expetunt nec habent, sed hac contentæ suas vitales operationes exercent.

XXIX. Sensitiva verò constituit animal, sensumque tactus impertit; ut posito tactu ponatur animal, & negato tactu negetur animal. Quemadmodum autem facultas

cultas nutritiva potest separari à tactu; ita tactus (à quo sensum gustus, qui quidam tactus est, non excludo) separari potest à cæteris sensibus. Præterea sensus tactus competit omnibus animantibus, sicuti omni corpori viventi facultas nutritiva tribuitur.

XXX. Harum verò operationum omniū principium est anima, proinde ex his talis definitio ejus colligitur, quòd sit principium, quo vivimus, movemur, sentimus & intelligimus primò. Verùm uti id, quo sani sumus, dicitur bifariam: sani enim sumus partim toto corpore, seu aliquâ ejus parte, cui sanitas inest, partim sanitate ipsâ, utpote formâ subjecto inexistente: ita quoque id quo vivimus & sentimus dupliciter capitur, partim ratione materiæ seu subjecti, quod vitæ & sensus est particeps, partim ratione formæ, seu ipsius animæ, quæ est actus & principium vitæ. Nos hîc in posteriori acceptio-
ne id, quo vivimus, sentimus & intelligimus, accipimus; anima enim est illud principium, quo tamquam formâ vivimus, sentimus & intelligimus primò.

XXXI. Verùm quùm tria sint animarum genera quatuor verò animatorum, subdubitatur, quare non parimodo tot numerentur genera animarum quot genera animatorum: diversa enim genera animatorum satis videntur arguere diversa genera animarum, sicuti diversa genera operationum arguunt diversa genera animarum. Quam quoque ob causam Aegidius & Cajetanus aliud novum genus animæ scil. motricis ponendum esse putarunt. Sed quùm motus localis à facultate motrice oriatur, nec excedat virtutem animæ sentientis, sed potiùs ejusdem ordinis sit cum cæteris operationibus hujus animæ proprijs, patet, motum localem novo generi animæ
intro-

Introducendo minimè sufficere. Observabis quoque diversa genera animarum ex solis essentialibus, diversa verò genera animatorum ex ordine ad subjecta sive animata, prout unum genus in ijs reperitur separatum ab alijs, arcessenda esse.

XXXII. Vt verò paullo uberiùs hoc explicemus, necesse est; quia huic doctrinæ, quam nunc tractamus, non parum lucis inde adferetur. Evidens est, ipsa animata diversi esse ordinis, & inanimatis longè præstare, ac ipsas quoque operationes animatorum diversimode excedere operationes inanimatorum. Nam illarum aliæ ita elevatae sunt supra naturam corporis, ut absque omni organo corporeo producantur; quales operationes propriae sunt animæ rationalis, & ideo inorganicæ dicuntur: aliæ etsi inferioris ordinis sunt, & organo corporeo producantur, atque ideo organicæ dicuntur; non tamen fiunt per aliquam corpoream qualitatem, atque hoc modo suas operationes exercet anima sentiens: nam etiamsi calidum, frigidum, humidum, siccum & cæteræ qualitates corporeæ necessariae quidem sint ad operationes sensuum, non tamen eo modo ut mediante virtute harum qualitatum hujusmodi operationes exerceantur, sed ut tantùm organa sint bene disposita: aliæ denique operationes utpote animæ vegetantis, etsi non fiunt absque organo corporeo & virtute elementari; concoctionis enim & augmentationis concaussa est ignis h. e. calor: nihilominus tamen in eo excedunt operationem corporis inanimati seu non viventis, quia fiunt & producantur ab intrinseco principio vitali.

XXXIII. Præterea quò potentia alicujus animæ est altioris ordinis, eò universalius habet objectum: po-

tentiæ enim animæ vegetantis occupatæ sunt tantum circa suum corpus, quod animæ unitum est. Aliud verò genus potentiarum animæ respicit universalius objectum, nim. omne corpus sensibile & non solum corpus animæ unitum. Tertium genus potentiarum adhuc universalius habet objectum, scil. ens universaliter sumtum. Atque sic duo hæc posteriora genera potentiarum animæ habent quoque pro objecto res externas. Modi autem vivendi distinguuntur secundum gradus viventium: quædam enim tantum vivunt, ut plantæ, & hoc est primum genus viventium: quædam vivunt & sentiunt ut zoophyta, & hoc est alterum genus viventium: quædam vivunt, sentiunt & quoque toto corpore loco moventur ut animalia perfecta, & hoc est tertium: quartum verò genus constituit homo, utpote intellectu præditus.

XXXIV. Tandem hîc non incommodè quæritur, qualis igitur forma sit anima; informans nè an adsistens. Forma aliàs communiter in informantem & adsistentem distinguitur. Illa est, quæ per sui unionem cum corpore organico constituit per se corpus animatum. Hæc verò est, quæ corpori jam in esse suo specifico constituto supervenit, & adjungitur ad nobiliores aliquas operationes exercendas; quales formæ sunt intelligentiæ, quæ circummovent orbis cœlestes. Sed rem hanc exemplo declarabo: navis, ante adventum nautæ, jam per suam formam specificam in certâ specie corporum artificialium constituta est, & ideo navi jam habenti suum esse specificum supervenit nauta, nec dat illi esse specificum, ut quæ nondum erat navis, jam primum fiat navis; sed dat quoddam esse nobilius, ut navis, quæ suo nautâ
tam-

tamquam peritissimo gubernatore utitur, quàm optimè
cursum suum conficiat. Quare nauta est forma tantum
adstans & separata à navi atque extra ejus essentiam
subsistens. Nam potest nauta esse sine navi, & navis sine
nauta: quin nauta non habet omnes suas operationes
communes cum navi, quia potest hoc vel illud liberè vel-
le, potest ratiocinari & contemplari cœlum, motumque
siderum notare. Idem dico de intelligentijs, quæ iti-
dem sunt formæ adstantes, & sine orbium cœlestium
concursum esse & operari natæ, nec cum ijs omnes suas o-
perationes communes habent; possunt enim citra eo-
rum concursum semetipsas contemplari atque plura alia
cognoscere. Et si rem rectiùs consideremus, tum for-
ma adstans non modò impropriè dicitur forma, sed
potiùs causæ efficienti annumerari debet. Sed hac de re
in Metaphysicis agitur.

XXXV. De animâ vegetativâ & sensitivâ, quàm è
potentiâ materiæ educantur, & in fieri, esse & operari
pendeant ab eâ, quin sint formæ informantes, haut du-
bitatur: Sed de animâ rationali res videtur esse dubia.
Primò, quia anima rationalis est spiritualis, corpus verò
materiale; jam inter materiale, & spirituale non potest
esse unio per se: igitur anima rationalis per se corpori
uniri nequit. *Secundò*, anima rationalis est actus subsi-
stens & separabilis à materiâ: igitur non est actus seu
forma informans, consequentia inde probatur, quia for-
mæ informantis est inhærere, & actus informans & sub-
sistens habent rationes existendi sibi oppositas: nam for-
ma informans est inseparabilis & dependens à materiâ,
forma verò subsistens est separabilis & independens à ma-
teriâ. *Tertiò*, si anima intelligens quæ talis, est forma in-

formans & per se unita corpori, tum illa unio vel est substantia ipsius animæ, vel accidens. Si substantia; ergo dissoluta unione, substantia perit, & sic anima corrumpitur. Si accidens, tum vel est separabile, vel inseparabile. Si inseparabile; ergo eo remoto, simul anima destruitur, alioquin non esset inseparabile. Si separabile; ergo potest manere anima unita corpori absque unione, & sic unita erit absque unione, quod est impossibile: ergo anima per se non est unita corpori nec ejus forma informans.

XXXVI. Verum antequam solvamus ista argumenta, probabimus, animam rationalem quæ talem verè informare corpus, & veram esse formam informantem. Animam verò (quod notandum) vegetantem aut sentientem ut talem informare corpus, nihil aliud est, quàm tribuere corpori per veram informationem gradum vivendi, vel sentiendi; ita ut verum sit, plantam esse formaliter viventem, & animal esse formaliter sentiens: quare animam rationalem ut rationalem, seu secundum gradum rationalitatis informare corpus, itidem nihil erit aliud, quàm tribuere corpori gradum rationalitatis per veram informationem; ita ut similiter verum sit, hominem esse formaliter rationalem. Itaque si anima rationalis non est vera forma informans hominis, utique homo verè non intelligit seu ratiocinatur. At ipse homo estis, qui verè intelligit & ratiocinatur, ut cuique per experientiam constat: ergo anima rationalis est vera forma informans hominis. Consequentia probatur, quia non intelligit per corpus, nec enim corpus est intellectus principium, quo homo intelligit primò; quin si corpus organicum quæ tale esset hujusmodi principium,

pium, utique omne corpus organicum esset tale principium. Nec alia pars essentialis hominis est reliqua, per quam intelligat præter animam rationalem. Sed dices, intellectum jungi homini per phantasmata, & sic intellectu intelligente, hominem intelligere. Verùm dum ponitur intellectus separatus ab homine, hæc ejus conjunctio per phantasmata non reddit hominem intelligentem: nam etsi à phantasmatibus & quodammodo à corpore hominis accipit iste intellectus speciem intelligibilem, & ita suo modo conjungitur per phantasmata homini, tamen ex hac conjunctioe non rectè infertur ipsum hominem intelligere, seu actionem intelligendi ideo homini tribui posse; sed potius inde sequitur ipsa phantasmata per species intelligibiles ab anima cognosci, quùm phantasmata illa respectu intellectus vice objecti & rei cognitæ, non verò cognoscentis fungantur. Quare non magis per phantasmata homo redditur intelligens, quàm paries per colorem, qui movet visum, fit videns: quin non ipsa phantasmata sed species ex ijs elicita junguntur intellectui, sicuti non realis color parieti inhaerens, sed ejus species jungitur visui.

XXXVII. Deinde homo per animam rationalem differt specie à cæteris animantibus: ergo anima rationalis est forma informans hominis. Major per se est nota, quia differentia specifica communiter à formâ sumitur. Minor dupliciter probatur; primò, quia homo differt specie ab alijs, quatenus est rationalis; est verò rationalis per animam rationalem: secundò, quia per id unaquæque res differt ab aliâ, quod ei est primum principium propriarum suarum operationum; propriae verò operationes propriam formam arguunt. Sed anima rationalis

tionalis est tale principium: ergo per animam rationalem differt specie à cæteris animantibus,

XXXIX. Eamdem denique sententiam menti Aristotelis adprimè convenire, vel ex his constabit. Nam primò is l. 1 & 2 de animâ tam prolixè de doctrinâ hac agit, & vocem hanc tam latè accipit, ut tantùm abfit, ut animam rationalem ab hac doctrinâ excludat, vel sub eâ voce non comprehendat, ut potius ejus considerationi integrum ferè librum tertium de animâ impendat. Et si animam rationalem cæterarum omnium facilè principem ab hac doctrinâ exclusam vellet, utique eo nomine non minùs reprehendi mereretur, quàm antiqui ab ipso ideo reprehensi, quòd animam vegetantem & sentientem prætermisissent, & solam animam humanam considerassent. Accedit quòd ipse Philosophus quatuor genera animatorum esse non semel pronuntiat, & inter ea intellectivum à cæteris distinguit; quin disertè ait animam esse id, quo vivimus, sentimus & intelligimus primò: hinc validè colligitur animam rationalem sub voce animæ ejusque definitione ab Aristotele fuisse comprehensam. Deinde idè Philosophus passim demonstrat omnem animam, nullâ exceptâ, esse actum primum & formam corporis organici: per formam verò intelligit eam, quæ eidem dicitur *2 Phys. c. 1, cont. 11* natura, quæque est alterum principium corporis naturalis *1 Phys. c. 8, cont. 12, 65*: ex qua & corpore per se confit compositum *2 de animâ c. 1, cont. 3*: quæ est ratio quædam & forma, non ut materia & subjectum *c. 2, cont. 24*: quæ se habet ad corpus, ut figura seu essentia securis ad securim, estque quidditas & ratio corporis naturalis *c. 1, cont. 8*: & deniq; *c. 4, cont. 36*

¶ 37.

¶ 37 disertè dicitur anima esse causa efficiens, finalis, formalis; jam hic non aliam intelligit causam formalem, quam quæ est essentia corporum animatorum, ut ipsemet se hoc loco explicat. Quare quum nihil horum de formâ adistente verè & propriè adfirmari possit, liquet, juxta mentem quoque Aristoteli, animam rationalem esse formam informantem, quâ homo est homo, & sub animali tamquam genere in certâ specie collocatur.

XXXIX. Nunc ad argumenta supra allata respondemus & quidem ad primum negando consequentiam, scil. formam incompletam & spirituales non posse per se uniri corpori; quum hujusmodi forma substantialis incompleta perficiatur modo sibi intrinsicè inhærente spirituali, qui ex se & suâ naturâ respicit corpus tamquam terminum; nam uti cæteræ formæ incompletæ materiatae perficiuntur & complentur per sui unionem, ita nihil obstat, quò minus anima rationalis, utpote forma incompleta spiritualis, perfici queat; unio enim æqualiter respicit utrumque extremum atque perficit, quia utrumque est æqualiter ens incompletum & perfectibile, & per unionem non minus formam materiæ, quam materiæ forma unitur. Ad secundum dicitur, quòd formæ substantiali incompletæ non repugnet informatio, nec forma adistens in eo differat ab informante, quod hæc sit dependens & inseparabilis à materia, illa verò independens & separabilis ab eâ, sed quòd informans longè aliter subjectum suum actuet & perficiat quàm adistens: informans enim est actus essentialis corporis, qui per sui unionem perficitur substantialiter, quòd de adistente nequaquam adfirmari potest; & licet omnis forma dependens sit informans, non tamen omnis

D

mnis

ininformans est dependens. Quare per dependentiam vel independentiam à materiâ non differt forma informans ab adsistente, sed per modum actuandi. Hic modus quum diversus sit, diversitatem formarum parit. Ad tertium respondemus primò per instantiam; materia enim per se est unita formæ aëris, jam illa unio vel est substantia materiæ, vel accidens: si substantia; ergo dissolutâ unione, substantia perit, & materia corrumpitur: si accidens, tum est separabile vel inseparabile. Si inseparabile; ergo eo sublato, materia simul destruitur, alioquin non esset inseparabile. Si separabile; ergo potest manere materia unita formæ absque unione, & sic unita erit absque unione, quod est impossibile: ergo materia per se non est unita formæ aëris. Deinde ad argumentum respondetur, illam unionem, per quam anima unitur corpori, non esse ejus substantiam, sed potius modum substantiæ. Consistit verò ille modus in animæ quadam habitudine transcendentali ad corpus humanum sufficienter dispositum, ut ex eo & animâ tamque ex potentiâ & actu fiat unum per se. Quare quando anima separatur à corpore, non quicquam de ejus substantiâ deperditur, sed solummodo modus substantiæ, seu habitudo illa substantialis ob defectum dispositionum corporis, quas ratio ejusmodi habitudinis connotat: hæc enim habitudo seu modus nec est accidens nec substantia, sed modus substantiæ, qui adesse & abesse potest sine substantiæ interitu. Id quod ex hoc exemplo manifestissimum esse potest; una guttula aquæ seorsim subsistens est suppositum, ea verò si alteri portioni aquæ adfundatur, seorsim subsistere desinit, ejusq; suppositalitas perit, quamvis aquæ essentia integra maneat. Sed hæc de animâ in genere jam sufficiant.

Coro-

Coronidis loco

I.

Doctissimus Pacius in c. 6, l. 3 de animâ scribit:
*Quoniam facultates respectu animæ manent, quemadmo-
dum facultas equitandi in equite, sublatis omnibus equis:
ideo necesse est, vel animam aliquando recipere corpus,
vel has potentias frustra retinere, quia verò nulla poten-
tia frustra esse potest secundum Aristotelis & veræ Phi-
losophiæ principia, propterea quod Deus & natura nihil
frustra operantur: fatendum est, animam aliquando rece-
pturam corpus.* Ex quibus liquet, quoniam principio
doctissimus Pacius conetur hic adstruere futuram
resurrectionem mortuorum. Verùm tantùm ab-
est, ut hoc principio huic dogmati unicè cre-
dendo fidem faciat, ut potiùs eam infirmet: nam
sufficit potentias illas fecisse aliquando suum of-
ficium & in actum fuisse deductas; idque vel de
potentiâ auctrice, quæ reliqua manet in vivente,
quamdiu vivit, adfirmare nos oportet: nec ta-
men ideo ea vel est frustra, vel postquam animal
ad debitam magnitudinem pervenit, de novo ali-
quando ad suum munus reditura est secundum
Aristotelis & veræ Philosophiæ principia. *Quin*

D 2

siue

sine dubio potentia nutriendi & generandi, & alia quædam potentia sentiendi in homine omni ex parte felici in alterâ vitâ cessabunt à suis functionibus; nec tamen inde tale quid cum Pacio colligere licet.

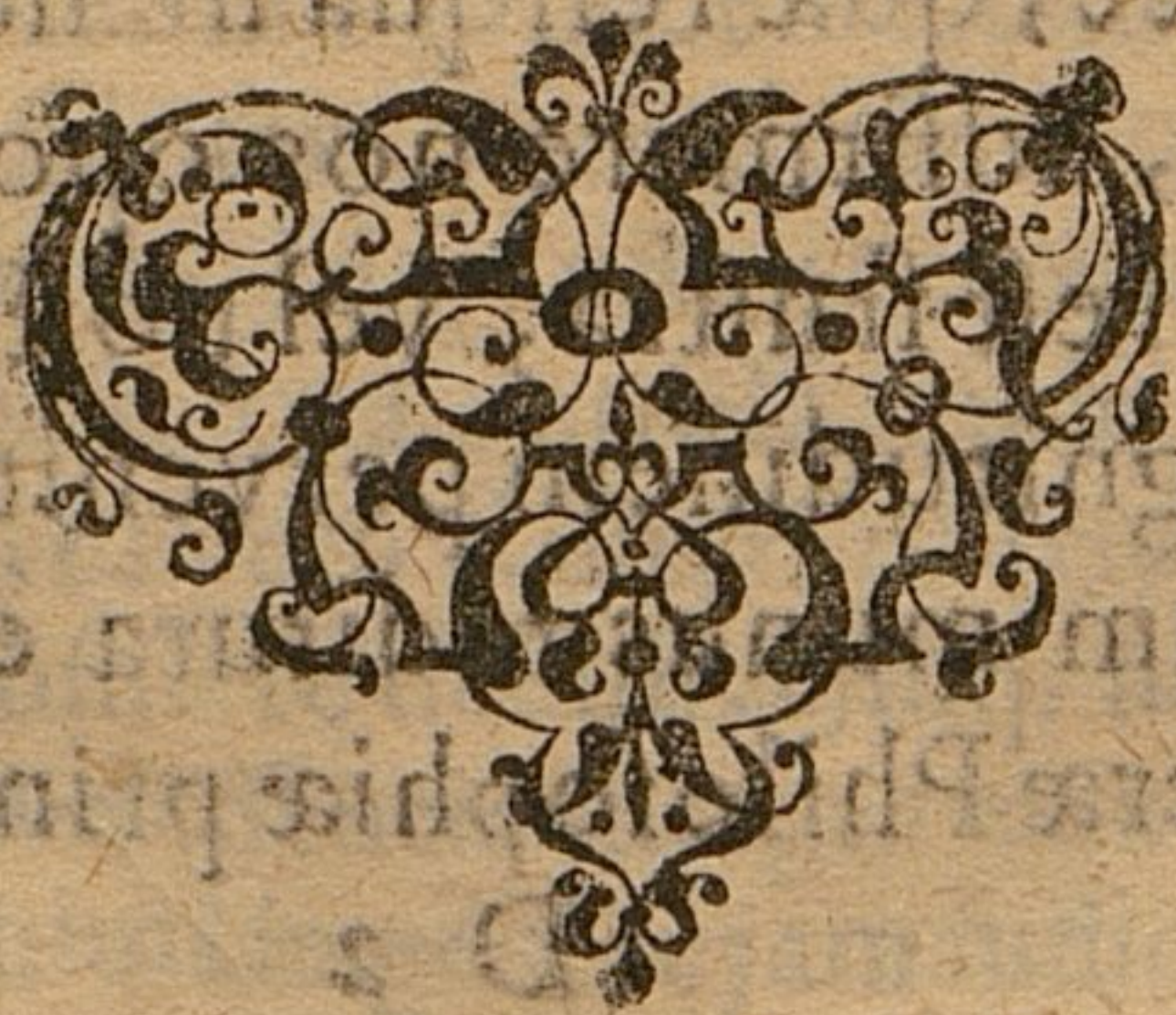
II.

Anima rationalis nec generatur ex semine, nec ex animâ alterutrius seu utriusque parentis, sed infunditur, seu potius creatur divinitus in corpore organizato & jam habili ad tam nobilem formam recipiendam.

III.

Anima rationalis est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte ejusdem corporis.

F I N I S.

99 A 6919

ULB Halle 3
002 631 202

56.

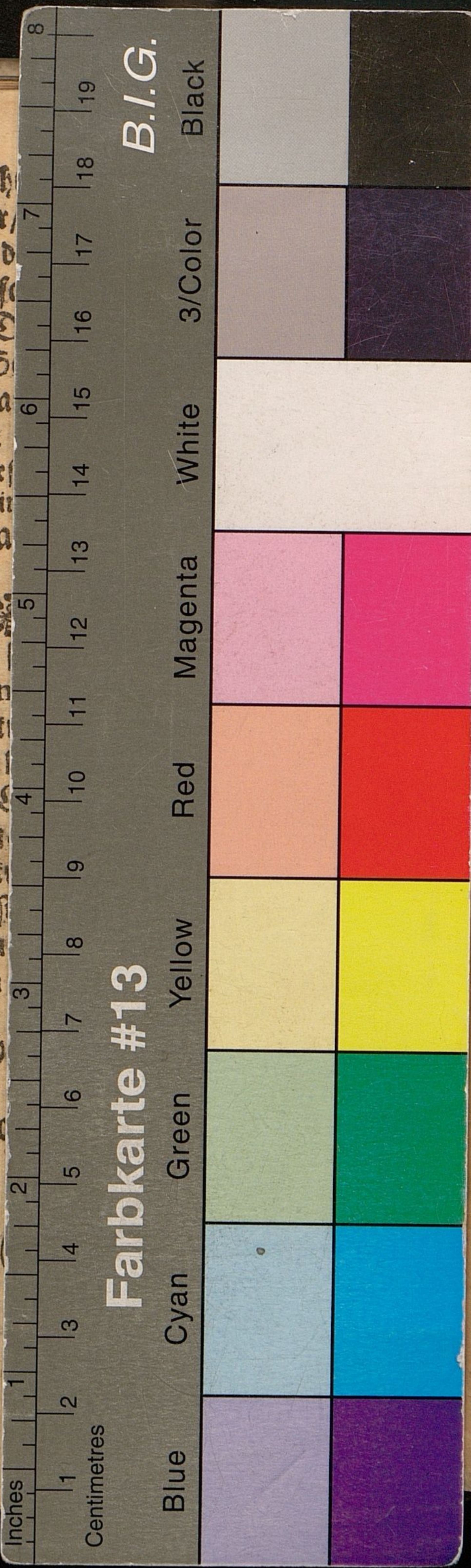
Reho. ✓

VD17

DISP
TO

28.

DISPUTATIO PHYSICA
DE
ANIMA:

QVAM

D. T. O. M. A.

SVB PRÆSIDIO

Clarissimi atq; Excellentissimi Viri,

DN. IOHANNIS HOMBORGII,

Opt. Art. & Phil. Magistri, Physicæ Pro-
fessoris Ordinarij,

Præceptoris ac Promotoris sui æter-
nùm observandi,

IN ILLUSTRIS ACADEMIA IVLIA

Ad diem XI Kal. Aprilis

Publicè disputandam proponit

IOHANNES HERMANNI

Luneburgensis.

1750) (1750)

HELMESTADI,

Ex officina HENNINGI MULLERI, Acad. typ.

CID IO C XLV.

